

همایش نوزایی مقاومت اسلامی در خاورمیانه

(نگاهی به حماسه حزب الله)

۸۵/۸/۲۸

موسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران

فهرست مطالب

مقدمه دبیر همایش.....	۱
برنامه همایش	۴
خلاصه مقالات	
۱.تاثیر گذاری حزب الله بر جنبش های اسلامی فلسطین	۵
۲.مواضع کشورهای منطقه در قبال جنگ سی و سه روزه.....	۶
۳.علل موفقیت و پیروزی حزب الله	۷
۴.روند شکل گیری جنبشهای شیعی در لبنان.....	۱۰
۵.شکل گیری حزب الله (روند تاریخی).....	۱۷
۶.رابطه قدرتهای سیاسی و اجتماعی گروههای مذهبی لبنان	۱۹
۷.شکل گیری و عملکرد حزب الله در سده اخیر.....	۲۱
۸ آثار تبلیغاتی و روانی جنگ سی و سه روزه.	۲۳
۹.جنگ اخیر حزب الله و نتایج آن بر اسرائیل.....	۲۵
۱۰.تاثیر پیروزی حزب الله بر جهان اسلام	۲۷
۱۱. تاثیر جنگ سی و سه روزه بر مسائل داخلی لبنان	۲۹

مقدمه

دکتر حسین احمدی

دبیر همایش

و مسئول گروه خاورمیانه

لبنان با وسعت ۱۰۴۵۲ کیلومتر مربع و جمعیتی حدود پنج میلیون نفر در غرب قاره آسیا واقع شده است. این کشور یکی از پیچیده ترین معادلات نظام سیاسی را در دنیا دارا می باشد. وفاداری به مذهب و قومیت - نه کشور و ملت - در لبنان همیشه حرف اول را زده است. گرچه ساختار حکومتی لبنان دموکراسی است لیکن این دموکراسی چیزی جز اجماع فرقه های مذهبی برای تقسیم قدرت گروهی نیست. بر طبق آمار قابل تامل فرانسویان در سال ۱۹۳۲ مارونیها، سنیها و شیعیان به ترتیب بیشترین جمعیت لبنان را در اختیار داشتند که بر اساس همان آمار توزیع قدرت سیاسی در این کشور انجام شده است.

با توجه به روند رو به رشد مهاجرت مسیحیان به اروپا و امریکا و سنیها به کشورهای عربی و کم شدن تعدد فرزند در میان این دو طبقه و از طرف دیگر عدم مهاجرت و افزایش سریع جمعیت به دلیل تعداد فرزندان بیشتر در خانواده های شیعه، اکنون شیعیان بیشترین جمعیت را در میان فرقه ها و

مذاهب لبنان دارا هستند. گرچه بر طبق توافق طائف قدرت رئیس جمهور تا حدودی به نخست وزیر و پارلمان منتقل شد ولی نظر به دگرگونی ترکیب جمعیتی به نفع شیعیان، به نظر می رسد که توزیع قدرت و امکانات مختلف اقتصادی، آموزشی، اجتماعی نیز با توجه به همین ساختار تغییر شکل یافته باید تعریف گردد.

گرچه حرکت امام موسی صدر در حرکت شیعیان لبنان را نباید از نظر دور داشت و با وجود گذشت دو دهه از تشکیل حزب الله لبنان باید اذعان کرد که تا قبل از جنگ سی و سه روزه اخیر جایگاه شیعیان در تشکیلات سیاسی لبنان آنچنان مورد توجه نبود. درحالی که سران جهان عرب ضمن اعتقاد بر شکست ناپذیری اسرائیل برای صلح با این رژیم مترصد فرصتی بودند و ظاهراً همه برنامه ها برای پذیرش خاورمیانه جدید با تهاجم اسرائیل به لبنان و نابودی حزب الله از مدتها پیش آماده شده بود و در زمانی که بعضی از گروههای لبنانی طرفدار غرب به دستور امریکا زندانهای خود را برای انداختن غل و زنجیر به دست و پای سران حزب الله لبنان، توسعه می دادند، اسرائیل با وجود همه حمایتهای معنوی و مادی امریکا از پس چند هزار چریک در عرض یک هفته پیش بینی شده بر نیامد و فرصتهای پی در پی امریکا - با اهرم سکوت شورای امنیت - به اسرائیل برای نابودی حزب الله نتیجه ای در بر نداشت. در عوض حزب الله با برهم زدن معادلات نظامی

دنیا، ضمن پاره کردن نوار پیروزیهای اسرائیل نه تنها به وحدت درونسی و اعتماد به نفس به مردم لبنان و جهان اسلام کمک کرد بلکه اروپا و امریکا را در خصوص ادامه حمایتهای گسترده پنجاه ساله از اسرائیل به تفکر، تعمق و تردید انداخت.

سناریوی آخر برای تضعیف حزب الله استفاده از اقدامات پیدا و پنهان نیروهای طرفدار غرب برای ایجاد آشوبهای داخلی، استفاده از ابزارهایی چون ارتش، نیروهای یونیفل و درگیری فرقه ای و مذهبی می باشد. امری که با هوشیاری و وحدت همه فرقه ها و مذاهب مختلف لبنان می تواند خنثی شود. امروز لبنان و خاورمیانه در آستانه تحولاتی بزرگ قرار دارد، تحولاتی که می تواند سرنوشت منطقه را برای دهه های آینده به همین مناسبت رقم بزند. به همین مناسبت مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران با هدف بررسی تحولات لبنان و وضعیت شیعیان در پنج دهه اخیر همایش یک روزه ای را با حضور کارشناسان و تحلیل گران مسائل منطقه و لبنان ترتیب داده است تا بتواند به سهم خود جامعه ایرانی را با پیشینه تحولات آتی آشنا سازد.

گروه خاورمیانه مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران با تشکیل چنین همایشهایی امیدوار است در راستای اتحاد جهان اسلام و بازیافت عظمت مسلمانان گامی کوچکی برداشته باشد.

همایش نوزایی مقاومت اسلامی در خاورمیانه
(نگاهی به حماسه حزب الله)

۸۵/۸/۲۸

تأثیر حزب الله لبنان بر جنبش های اسلامی فلسطین

حسین رویوران

پژوهشگر ارشد مسائل خاورمیانه

حزب الله لبنان به عنوان یک پدیده اجتماعی و تشکل سیاسی از همگونی مذهبی خود با انقلاب اسلامی ایران بهره برد و بسیاری از ویژگیهای انقلاب را در چارچوب خود بومی سازی کرد. پیدایش این تشکل در شرایط اشغال نیمی از کشور لبنان توسط رژیم صهیونیستی، بعد جهادی آن را به عنوان نیازی آنی تکامل بخشید و این تجربه کمیاب در منطقه را با استفاده از همگونی قومی در اختیار دیگر جوامع عربی قرار داد. این ویژگیها کمک کرد تا حزب الله به عنوان مهمترین الگو برای جنبشهای اسلامی فلسطین نمایان گردد. در این مقاله تأثیر گذاری حزب الله بر جنبش های اسلامی فلسطین در برپائی انتفاضه در سال ۱۹۸۷، استفاده از تجربه جهادی حزب الله به ویژه عملیات شهادت طلبانه به عنوان مهمترین عنصر برپائی موازنه وحشت با دشمن، مشارکت در قدرت به منظور حمایت از دستاوردهای جریان مقاومت، و بهره برداری از راهکار گفتگوهای ملی برای تغییر جهت نگاه رقبای سیاسی از خارج به داخل، مورد بررسی قرار می گیرد.

سختنران	موضوع سخنرانی	ساعت
تلاوت آیاتی از قرآن کریم	—	۹-۹/۰۵
دکتر حسین احمدی استاد دانشگاه ودیبر همایش	گزارشی از شکل گیری همایش	۹/۰۵-۹/۱۵
جلسه اول		
آقای موسی حقانی مدیر پژوهش موسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران	رئیس جلسه	—
دکتر حسن لاسجودی استاد دانشگاه	روند شکل گیری جنبشهای شیعی در لبنان	۹/۱۵-۹/۳۵
آقای محمد ترس دانشجوی دکتری دانشگاه تربیت مدرس	شکل گیری حزب الله (روند تاریخی)	۹/۳۵-۹/۵۵
آقای محمد محسن دانشجوی دکتری دانشگاه تربیت مدرس	رابطه قدرتهای سیاسی و اجتماعی گروههای مذهبی لبنان	۹/۵۵-۱۰/۱۵
پرسش و پاسخ	—	۱۰/۱۵-۱۰/۲۵
پذیرایی	—	۱۰/۲۵-۱۰/۴۰
جلسه دوم		
آقای سید اصغر قریشی مدیر کل اسناد و تاریخ دیپلماسی وزارت خارجه	رئیس جلسه	—
دکتر علی زعیتز معاون فرهنگی حزب الله در ایران	شکل گیری و عملکرد حزب الله در سده اخیر	۱۰/۴۰-۱۱
آقای حسین رویوران پژوهشگر ارشد مسائل خاورمیانه	تأثیر گذاری حزب الله بر جنبشهای اسلامی فلسطین	۱۱-۱۱/۳۰
آقای سید محی الدین ساجدی کارشناس ارشد مسائل خاورمیانه	مواضع کشورهای منطقه در قبال جنگ سی و سه روزه	۱۱/۳۰-۱۱/۴۰
پرسش و پاسخ	—	۱۱/۴۰-۱۱/۵۰
نماز و ناهار	—	۱۱/۵۰-۱۲/۳۰
جلسه سوم		
دکتر عباس منوچهری استاد دانشگاه	رئیس جلسه	—
دکتر محمدعلی مهندی استاد دانشگاه	تأثیر جنگ سی و سه روزه بر مسائل داخلی لبنان	۱۲/۳۰-۱۲/۵۰
آقای مجید صفا تاج استاد دانشگاه	علل موفقیت و پیروزی حزب الله لبنان	۱۲/۵۰-۱۳/۱۰
دکتر سید عبدالله صفی الدین نماینده جنبش حزب الله در تهران	آینده پیروزی حزب الله	۱۳/۱۰-۱۳/۳۰
پرسش و پاسخ	—	۱۳/۳۰-۱۳/۴۰
پذیرایی	—	۱۳/۴۰-۱۳/۵۰
جلسه چهارم		
دکتر حسین احمدی استاد دانشگاه	رئیس جلسه	—
دکتر محمد شماس مدیر دفتر المنار در تهران	آثار تبلیغاتی و روانی جنگ سی و سه روزه	۱۳/۵۰-۱۴/۲۰
آقای هادی محمدی پژوهشگر ارشد مسائل اسرائیل	جنگ اخیر حزب الله و نتایج آن بر اسرائیل	۱۴/۲۰-۱۴/۴۰
آقای علی اصغر محمدی مدیر کل خاورمیانه وزارت خارجه	تأثیر پیروزی حزب الله بر جهان اسلام	۱۴/۴۰-۱۴/۵۰
پرسش و پاسخ	—	۱۴/۵۰-۱۵/۰۵
پرسش و پاسخ	—	۱۵/۰۵-۱۵/۲۰

مواضع کشورهای منطقه در قبال جنگ سی و سه روزه

سیدمحمی الدین ساجدی

پژوهشگر ارشد مسائل خاورمیانه

بر اساس این فرضیه که حمله اسرائیل به لبنان از ماهها قبل طراحی شده بود و قرار بود در اواخر تابستان یا اوایل پاییز به اجرا در آید، امریکا به طور طبیعی می بایست زمینه لازم را در سطح بین المللی و منطقه ای و داخلی لبنان فراهم آورد. در سطح منطقه ای، بسیاری از دولتها و از جمله دولتهایی که امریکا آنها را میانه رو می خواند در این طرح هماهنگ، قرار بود که حمایت و پوشش عربی و منطقه ای را برای این حمله فراهم آورند. از این رو، بلافاصله و چند ساعت پس از شروع حمله، دولتهای عربستان سعودی و مصر و سپس اردن، بدون محکوم کردن اقدام اسرائیل، حمله چریکی حزب الله لبنان را اقدامی حساب نشده و ماجراجویانه برشمردند، ولی حمایت خود را از دولت لبنان بیان داشتند - که فردی سنی آن را اداره می کند - و اسرائیل نیز تنها مناطق شیعی نشین لبنان را هدف قرار داد. با این حال و با طولانی شدن جنگ، این دولتها ناچار به تغییر مواضع خود شدند تا جایی که سعودیها دوباره تماس خود را با رهبر حزب الله برقرار ساختند.

علل موفقیت و پیروزی حزب الله در لبنان

سید مجید صفا تاج

استاد دانشگاه

حزب الله لبنان جنبشی است که در دوره اخیر تاریخ معاصر توانسته است نسبت به دیگر احزاب و جنبشهای سیاسی جهان عرب بلکه اسلام، از پویایی و مانایی خوبی برخوردار شده و در به دست گیری ابتکار عمل و دستیابی به اهداف و برنامه های خود از موفقیت چشمگیری برخوردار شود. این موفقیت باعث شده که نه تنها جهان عرب بلکه آحاد مردم آزادی خواه و عدالتجوی جهان به تحسین این جنبش و رهبری آن اعتراف کرده و آن را الگو و اسوه قابل قبولی برای خود در نظر گیرند.

طبیعتاً بخش بسیار بزرگی از علل موفقیت و پیروزی حزب الله لبنان در صحنه سیاسی این کشور و نیز در نبرد آزادی بخش آن با ارتش مجهز و مسلح رژیم صهیونیستی را در ویژگی های این جنبش آزادی بخش شیعی باید جست و جو کرد. ویژگی هایی که به ندرت در دیگر احزاب سیاسی و جنبش های سیاسی جهان و حتی اسلامی می توان پیدا کرد.

حزب الله لبنان علی رغم این که نسبت به دیگر جریانهای سیاسی

عرب در منطقه، از متأخرین آنها به شمار می آید و پس از اشغال جنوب لبنان در سال ۱۹۸۲ شکل گرفت اما به سرعت توانست به عنوان یک جنبش آزادی بخش عربی و آرمانگرای اسلامی شیعی، مراحل پیشرفت و پیروزی را طی نماید و برای اولین بار طعم تلخ شکست را به رژیم صهیونیستی بچشاند. این جنبش، از همان واپسین روز شکل گیری، مبارزه با رژیم متجاوز صهیونیستی و آزاد سازی سرزمین اشغالی لبنان و خدمت به مردم این کشور را سر لوحه برنامه های خود قرار داد. به همین لحاظ در کنار مقاومت مسلحانه خود علیه ارتش اشغالگر صهیونیستی و مزدوران آن، نهضت خدمت رسانی به مردم مظلوم لبنان را نیز همزمان انجام داد و در شرایطی که در این کشور، دولت مقتدری حاکمیت نداشت به امور خدماتی و خدمت رسانی به مردم پرداخت و با بازسازی منازل تخریب شده مردم و نیز احداث درمانگاه و بیمارستان و ... نهضت خدمت رسانی خود را به مردم قوام بخشید.

طبیعتاً حزب الله لبنان به دلیل پیروی از بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران حضرت امام خمینی و تمسک به خط ایشان، سعی کرد تا همچون امام، رهبر و مقتدای خویش به جای تلاش برای کسب قدرت سیاسی و یا حتی اسطوره شدن، به انجام وظیفه خویش بپردازد و همچون او اسلام را ملاک اصلی سیاست های کاری و برنامه های خود قرار دهد. این ویژگی باعث شد تا مردم لبنان - صرف نظر از طوایف مذهبی و گروهی و نژادی

- نگرش خویش را با نگرش به دیگر احزاب و گروههای سیاسی این کشور کاملاً متمایز کنند و از حزب الله و رهبر آن، سید حسن نصرالله به عنوان جنبش خدمتگزار و صادق و آزادی بخش در صحنه سیاسی لبنان نام ببرند.

ویژگی هایی که تاثیر قابل ملاحظه ای در موفقیت حزب الله در صحنه سیاسی لبنان در برابر رژیم صهیونیستی داشته است عبارتند از:

- ۱- خدمت به مردم لبنان به جای تلاش برای کسب قدرت و مناصب سیاسی و دولتی .
- ۲- ذوب در اسلام و تمسک به فرامین الهی و ائمه اطهار (ع)
- ۳- عزت بخشیدن به مردم لبنان و بزرگ کردن ملت خویش
- ۴- پیشگام و پیشتاز بودن رهبران آن در خطر پذیری و مبارزات ضد صهیونیستی .
- ۵- صداقت و راستگویی با مردم
- ۶- هوشیاری و بیداری در برابر دشمن
- ۷- برخورداری از سیستم خدمت رسانی به مردم
- ۸- مجهز بودن و برخورداری از سیستم و تشکیلات مطمئن امنیتی، نظامی و حفاظتی.

روند شکل گیری جنبش های شیعی در لبنان

دکتر حسن لاسجردی

استاد دانشگاه

جبل عامل به عنوان مرکزی علمی پژوهشی و محل ظهور بسیاری از علمای پیشین و معاصر که فصل هایی از تاریخ شیعیان را پس از ظهور اسلام و به اعتقاد بسیاری به رهبری ابوذر غفاری رقم زده است، از دیرباز مورد توجه ادیان و مذاهب مختلف بوده و همواره به مثابه یک دانشگاه عظیم انسان ساز و مرجعی برای تبلیغ و ترویج اسلام ناب به آن نگاه شده است.

آن چه مسلم است این که قرن سوم هجری (نهم میلادی) مناطق عراق، ایران، شام، شمال آفریقا و مصر شاهد جریانی از تشیع بوده است. دورانی که دول توانمند شیعی مذهب آل بویه در ایران و عراق، فاطمی ها در مصر و شمال آفریقا و حمدانی ها در موصل و حلب حکومت می کردند.

از قرن سوم هجری، جوامع شیعه در منطقه بین رود علوی در شمال و ناحیه جلیله در جنوب، معروف به جبل عامل، سکونت داشته اند، شیعیان دیگری نیز در بخش شمالی دره بقاع و هم در طرابلس و کسروان واقع در

لبنان شمالی سکونت اختیار کردند، اما به دنبال فتح سوریه به دست صلاح الدین ایوبی و فرمانروایی نخستین حکام ایوبی و بعد از ایشان سلطه ممالیک ، شیعیان از منطقه شمالی لبنان بیرون رانده شدند. از این ایام به بعد شیعیان در همان مناطقی که امروزه نیز هم چنان در آن ساکن اند، تمرکز و اسکان یافته اند.

گرچه درباره علما و مدارس شیعی جبل عامل پیش از قرن ششم هجری چندان اطلاعات متمرکزی در دست نیست، اما بعدها سنت نیرومند تحصیل معارف شیعی را با چهره ای روشن در این ناحیه می بینیم . این سنت تحصیل معارف شیعی، به رغم همه گرفتاری ها هم چنان در شهرها و روستاهای این ناحیه ادامه یافت. آن چه بیش از هر چیز دیگر شایان توجه است، همانا موقعیت و نقش موثر علمای جبل عامل در میان سایر علمای شیعه است، از جمله این علما شیخ حر عاملی می باشد.

به طور کلی فعالیت و حیات علمی در جبل عامل به سه دوره تقسیم می شود. دوره اول آن از تاسیس مدرسه جزین توسط شهید اول آغاز می شود و تا سال ۱۷۸۰ م ادامه دارد. در این سال جنگ هایی که توسط جزار پاشا به وجود آمد، باعث شد که آشوب و بلوا منطقه را فراگرفته ، مدارس و مباحث تعطیل گردد. این وضع همچنان ادامه داشت تا آن که بعد از جزار پاشا ، سلیمان پاشا به حکومت رسید و از آن جا که شخصی دوراندیش بود،

در سال ۱۸۰۵ م با زعمای انقلابیون شیعه منطقه جبل عامل و با حضور نماینده باب عالی (دربار امپراطوری عثمانی)، راغب افندی معاهده صلحی را امضا کرد. دوره دوم حیات علمی جبل عامل از سال ۱۸۰۵ م آغاز می شود و تا پایان قرن سیزدهم هجری یعنی ۱۸۸۱ م ادامه دارد. دوره سوم یا به عبارت دیگر دوره جدید نهضت علمی شیعه از ۱۸۸۲ م شروع می شود. در این دوره اولین مدرسه به سبک جدید در نبطیه تاسیس می گردد. در سال ۱۸۹۲ م سیدحسن یوسف الحسینی بعد از مراجعت از عراق، مدرسه حمیدیه را بنا نهاد. مدرسه ای که ثمره آن ده ها شاعر، ادیب نویسنده و خطیب بود.

لبنان در قرن نوزدهم میلادی یک تحول سیاسی، اجتماعی و فکری را پشت سر گذاشت. در این زمان بود که فاصله و شکاف میان شیعیان و همسایگانش زیادتر شد. در این قرن، مارونی ها با فرانسه، در روزی ها با بریتانیا، ارتدکس یونانی با روسیه و سنی ها با خلافت عثمانی روابط نیکو داشتند. در خود نواحی شیعه نشین نوعی دگرگونی محدود اقتصادی- اجتماعی طی نیمه دوم قرن نوزدهم میلادی پدید آمد. اصلاحات ارضی که توسط حکومت عثمانی در سال ۱۸۵۸ م آغاز شد، به رشد روز افزون گروه کوچکی به نام اشراف یا به قول لبنانی ها الزعماء کمک کرد. این گروه توانستند مالکیت ارضی وسیعی را به دست آورند، تمرکز ثروت در دست زعمای دارای آثار سیاسی نیز شد، زیرا اعضای آنها، نمایندگان مناطق شیعی

در شوراهای اداری عثمانی محسوب می شدند، لیکن به زودی در اثر رقابت های داخلی نفوذ خانواده های زعما کاهش بسیار یافت. پیدایش زعما در عین حال محدود به منطقه جنوب شیعه نشین بود و ساختار جامعه شیعه در بقاع همچنان به صورت عشیره ای باقی ماند.

در تحولات دهه های قرن بیستم مسائل حوزه لبنان بیشتر تحت تاثیر حضور نیروهای خارجی برجای مانده از جنگهای جهانی اول و دوم بوده و در داخل هم مسائلی همچون تحركات مذهبی در فرقه های گوناگون، تاثیرات ناسیونالیسم عربی و تحریکات نیروهای ملی در کشورهای همسایه، تغییرات معادلات قدرت مذهبی، رقابت روحانیت سنتی با طرفداران گرایشات مدرن، تلاش گروههای شیعی در عمومی کردن تحركات اجتماعی و مسابقه قرینه سازی جایگاه مذاهب در لبنان از مهمترین محورهای آن می باشد

در اواخر دهه شصت بود که امام موسی صدر یکی از رهبران مذهبی که از ایران به لبنان مهاجرت کرد، خواستار اصلاحات اجتماعی شد، وی با درایت و زیرکی، بعضی از فتوئدال های بقاع را علیه رقبای جنوبی با خود همراه نمود و شبکه نیرومندی از حمایت دهقانان را در جنوب تحت عنوان حرکه المحرومین فراهم آورد. در اوت ۱۹۷۸ درست در شرایطی که امام موسی صدر می رفت تا شیعه را به جایگاه حقیقی و واقعی اش در صحنه

لبنان بکشاند، با توطئه عوامل مشکوکی، طی سفر به لیبی ناپدید شد، ولی حرکتی که وی آغاز کرد هم چنان توسط دیگر شیعیان مبارز ادامه یافت و بعدها جامعه شیعه را دچار تحول نمود. رشد آگاهی در جامعه شیعه لبنان که جرقه آن توسط امام موسی صدر زده شد، ناپدید شدن ایشان، تهاجم نظامی اسرائیل به لبنان در سال های ۱۹۷۸ و ۱۹۸۲ و مقابله قهرمانانه شیعیان لبنان در برابر آنها و بالاخره پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی ایران به جامعه شیعه اعتماد به نفس و قوت قلب بخشید.

در مرحله بعدی اندیشه های سیاسی امام خمینی که مبتنی بر احیای اسلام ناب محمدی(ص) با تاکید بر مولفه هایی مثل جهاد و شهادت و همچنین وحدت مسلمان جهان اسلام بود، روح تازه ای را در تار و پود حرکت های آزادی خواهانه ی ملل مسلمان دمید، تاریخچه تشکیل مقاومت اسلامی لبنان را باید در سال های پیش از انقلاب یعنی دهه ی ۵۰ و فعالیت امام موسی صدر و شهید چمران در جنبش امل جستجو کرد، اما حزب الله در سال ۱۳۶۳ رسماً تاسیس خود را اعلام کرد و به صف مبارزان بارزیم اشغال گر قدس پیوست.

همانطور که ذکر شد انقلاب اسلامی ایران به عنوان نقطه ی عطفی در تاریخ انقلاب های جهان مطرح است و نفوذ روز افزون اندیشه ی سیاسی امام خمینی در جوامع اسلامی، نگرانی های زیادی را برای دنیای غرب به

وجود آورده است و آنان به دنبال راه حلی برای مهار این اندیشه و واکنشینه کردن دیگر کشورهای اسلامی در مقابل آن می باشند.

درگیر شدن این حزب در سالهای ۱۹۸۲ تا ۱۹۸۵ با اسرائیل و پیروزی چشم گیر آن در عقب راندن اسرائیل در سال ۲۰۰۰ بر ثبات و محبوبیت آن افزود پیش از تشکیل حزب الله، نحله های فکری و عقیدتی آن نگاه ویژه ای به عراق و حوزه علمیه نجف داشتند. اگر بخواهیم دقیق تر بگوئیم پیش زمینه تشکیل آن با ارتباط نزدیک و تنگاتنگ امام موسی صدر و آیت الله سید محمدباقر صدر رئیس تشکیلات حزب الدعوه شکل گرفته بود.

چند تن از روشنفکران و طلاب لبنانی حوزه نجف به رهبری امام موسی صدر، جنبش محرومین را که پس از مدتی به نام ((امل)) شناخته شد تشکیل دادند. با ناپدید شدن امام موسی صدر در سال ۱۹۷۸ نقش سیاسی و اجتماعی سید محمدحسین فضل الله در صحنه سیاسی لبنان هویدا شد. ظهور فضل الله در نیمه دهه ۱۹۸۰ میلادی از او برای شیعیان لبنان یک رهبری معنوی ساخت هر چند که خودش این نقش را نمی پذیرد. اما در صحنه سیاسی لبنان کسی نمی تواند نقش محمدحسین فضل الله را در تکوین هسته های اولیه حزب الله در دو بعد سیاسی و نظامی انکار کند. تا سال ۱۹۸۹ هیچ کس نمی دانست واقعاً چه کسی حزب الله را رهبری می کند و بیشتر بر این نکته تاکید دارند که شیخ صبحی الطفیلی از سال ۱۹۸۸ تا سال ۱۹۹۱ رهبری حزب الله را بر عهده داشت .

شکل گیری حزب الله

د. محمد ترمس

دانشجوی دکتری دانشگاه تربیت مدرس

جنبشهای اجتماعی و سیاسی از مقوله تغییر و تحول اجتماعی هستند. لبنان در طول تاریخ خود شاهد شورشها، جنبشها و فعالیت احزاب متعدد بوده است که این موارد از ورود تفکرات و فرهنگ غربی (احزاب مسیحی محض یا احزابی که از تفکرات ناسیونالیستی غرب متأثراند)؛ یا از ورود تفکرات شرقی (احزاب سوسیالیستی و کمونیستی...) به کشورهای عربی و به ویژه لبنان تلقی می شود.

در سال ۱۹۸۲ م پس از حمله اسرائیل به لبنان، جنبش حزب الله لبنان - به عرصه سیاسی لبنان پا نهاد. ظهور این حزب به عنوان حزب عقیدتی - ایدئولوژیک که توانست در لبنان بزرگترین پایگاه مردمی را داشته باشد، از احزاب دیگر تفاوت دارد، چرا که پس از تشکیل کشور لبنان در سال ۱۹۲۰ دین اسلام به عنوان یک دین دارای نظریه حکومت و دخالت در سیاست کمرنگ شده بود.

بی تردید، پیروزی انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۹۷۸ تاثیر شگرفی در

پس از او سید عباس موسوی دیگر روحانی اهل شهر شیث النبی در دره بقاع رهبری حزب را عهده دار شد. از چرایی و چگونگی انتقال مسئولیت از صبحی الطفیلی به عباس موسومی اطلاعات دقیقی در دست نیست. حزب الله به مرور فعالیت اجتماعی و خدماتی خود را در مناطق شیعه نشین گسترش داد، همزمان با گسترش فعالیت های حزب، بسیاری از جوانان شیعه به بخش های مختلف آن پیوستند تشکیل موسسه های خدماتی به منظور توسعه اقتصادی مناطق شیعه نشین، انتشار چند نشریه و تاسیس تلویزیون المنار بر اهمیت حزب و نهادینه شدن آن در صحنه سیاسی لبنان تاثیر فراوانی گذاشت.

رابطه قدرتهای سیاسی و اجتماعی گروههای مذهبی لبنان

محمد محسن

دانشجوی دکتری دانشگاه تربیت مدرس

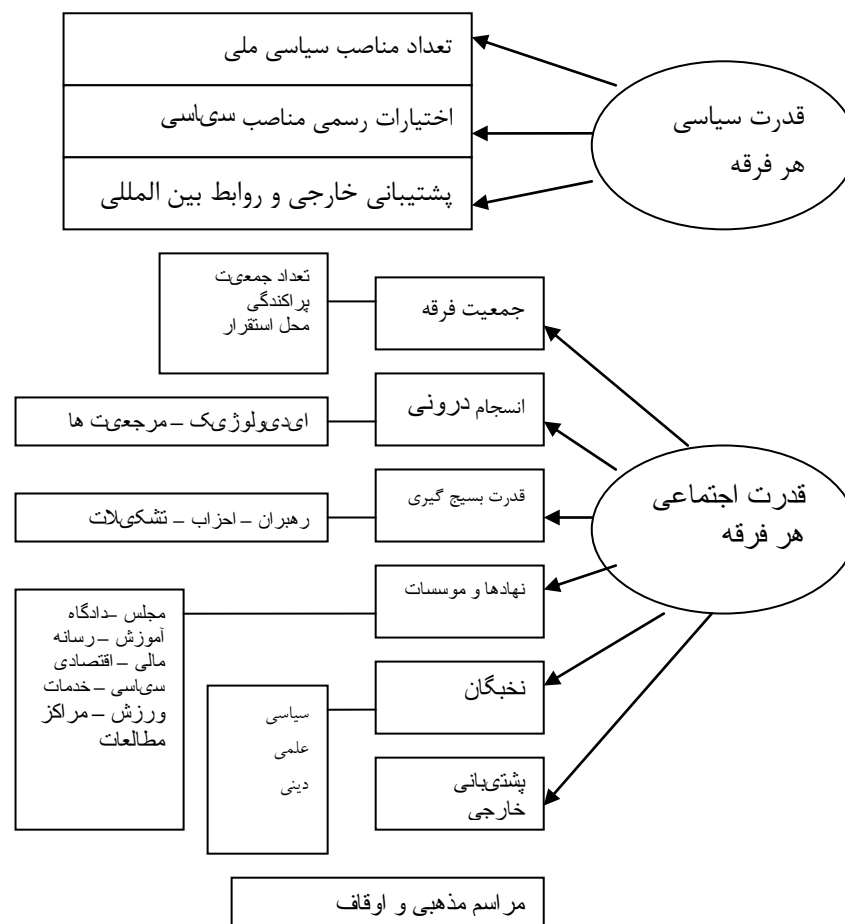
این تحقیق تلاشی است برای کشف عمیق و علمی میزان قدرت اجتماعی و نفوذ و تاثیر گروههای مذهبی و فرقه ای در جامعه لبنان (که جامعه متکثر و دارای ۱۸ فرقه مذهبی می باشد) و تطابق این قدرت با سهم قدرت سیاسی رسمی این فرقه های عمده (مارونی - سنی - دروزی - شیعی).

وفاداری به مذهب یک هویت فرهنگی و اجتماعی و سیاسی به فرقه ها می دهد و ارتباط مستقیم به دینداری و آموزه های مذهب ندارد. با وجود این که دموکراسی لبنان مبتنی بر اجماع است و این اجماع چیزی نیست جز اجماع فرقه های مذهبی، و شیوه تقسیم و توان قدرت گروهی که به شکل ذیل ترسیم می شود.

ساماندهی به اندیشه های این حزب و جنبه های نظری و جهادی آن بر جای گذارد، زیرا حزب الدعوه اسلامی در پی پیروزی انقلاب اسلامی انحلال خود را اعلام کرد و اعضای آن در چارچوب انقلاب اسلامی ایران قرار گرفتند. همچنین تعدادی از اعضای جنبش امل به تدریج به حوزه فعالیت در چارچوب انقلاب اسلامی منتقل شدند.

بنابراین، تعدادی از گروههای دیندار و مؤمن با اندیشه های اسلامی به ضرورت ایجاد یک فرمول مشخص به منظور مقابله با سستی حاکم بر صحنه مبارزه با اسراییل و تحقق هدفهای اسلامی دست یافتند. تعدادی از شخصیتهای که در گذشته در چارچوب فعالیتهای اسلامی مبارزه می کردند و نیز پاره ای از شخصیتهای بیطرف به این حزب ملحق شدند. بدین ترتیب روند تکامل حزب الله آغاز شد.

معرفی شاخصهای مرتبط با قدرت سیاسی و اجتماعی در گروههای مختلف:

۲۰

شکل گیری و عملکرد حزب الله در سده اخیر

دکتر علی زعیترا

معاون فرهنگی حزب الله در ایران

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران و یورش ارتش رژیم صهیونیستی به لبنان و رسیدن آنها به لبنان، تشکل و ظهور یک حزب با آرمانهای مختلف و عملکرد جدید را شاهد بودیم.

در این مقاله بررسی شکل گیری و عملکرد ((حزب الله)) مد نظر است، که از سال ۱۹۸۲م (شروع تشکل) تا ۲۰۰۶ م می توان به پنج مرحله تقسیم کرد: مرحله اول: ۱۹۸۲ م تا ۱۹۹۱: تاسیس و پایه گذاری حزب الله تا شهادت دبیر کل ((السید عباس الموسوی))

مرحله دوم: ۱۹۹۳ تا ۱۹۹۶: شرکت در انتخابات پارلمانی و جنگ ۱۹۹۳ و ۱۹۹۶. مرحله سوم: ۱۹۹۶ م تا ۲۰۰۰: پیروزی حزب الله و عقب نشینی اسرائیل از جنوب لبنان.

مرحله چهارم: ۲۰۰۰ م تا ۱۴ / اوت / ۲۰۰۶: شرکت در بازسازی لبنان و مرحله بعد شرکت در مسائل اجرائی کشور علی الخصوص بعد از ترور آقای حریری و اخراج سوریه از لبنان.

مرحله پنجم: چهاردهم اوت تا ۲۰۰۶ و بعد: مرحله بعد از پیروزی حزب الله در

جنگ ۳۳ روز و شکست اسرائیل به عنوان ((مرحله ورود حزب الله در معادله سیاسی منطقه))

در طول مراحل شکل گیری حزب الله عملکرد آن بر چهار اصل اساسی متکی بود:

- ۱- مقاومت نظامی یا مسلحانه ضد اسرائیل به عنوان اصل اساسی
- ۲- اعتماد بر مردم و کمک آن
- ۳- حفظ وحدت ملی و اسلامی
- ۴- دشمن اصلی اسرائیل است.

این اصول و آن عملکردها از اهداف و آرمانهای که حزب الله به آن اعتقاد دارد ناشی می شود که می توان به شرح زیر توضیح داد:

- ۱- آرمانهای اسلامی و اصل آن حفظ حقوق مسلمانان و علی الخصوص ملت فلسطین و دفاع جدی از آن می باشد.
- ۲- حفظ اخلاق و دین امت و ملت مسلمانان و وحدت آن و تلاش برای احیای مجدد هویت اسلامی بین ملتهای اسلامی.

بنابراین حزب الله سعی کرد یک الگوی جدید را ارائه بدهد، این الگو در مسائل جهادی و سیاسی و اجتماعی به عنوان یک نمونه ناب برای کل جهانیان در قول و عمل قابل طرح است.

آثار تبلیغاتی و روانی جنگ سی و سه روزه

محمدشماس

مدیر دفتر المنار در تهران

رسانه مهمترین تأثیر را در جنگ اخیر اسرائیل بر علیه لبنان ایفا می کرد و نه تنها اتفاقات و تصاویر را منتقل می کرد بلکه بر تصمیمات و قراردادهای سیاسی و میدانی تأثیر مستقیم داشت. من معتقدم که رسانه ها مخصوصاً بعضی از رسانه های عربی و لبنانی شریک و یاور حزب ... در پیروزی علیه ارتش اسرائیل بودند. همچنانکه این رسانه ها در تشکیل تصویر جدیدی از خاورمیانه و نه تصویری که امریکایی ها از آن داشتند، سهم داشتند. و از نمونه های مشارکت رسانه در کنار مقاومت اینک:

- ۱- بیداری جهان عرب تا آنجا که جناب سید حسن نصر... محبوب ترین و مردمی ترین شخصیت را در جهان عربی و اسلامی پیدا کرد تا آنجا که بر حسب اخبار علیرغم جلوگیری از نصب تصاویر سید قطب و غیره عکسهای ایشان در الازهر نصب گردید.
- ۲- تغییر معیارهای قدرت به خاطر تغییر فکر در جهان عرب که اسرائیل و امریکا می توانند شکست بخورند که چنین هم شد.

جنگ اخیر حزب الله و نتایج آن بر اسرائیل

هادی محمدی

پژوهشگر ارشد مسائل اسرائیل

اگر جنگ، هنر بکارگیری قابلیت‌ها و ابزار نظامی و بسیج‌توان اقتصادی، رسانه‌ای و مناسبات خارجی (اتحادها و ائتلافها) و برای تحمیل اراده‌ای خاص و یا نابودی یا تسلیم طرف مقابل خوانده شود، رویداد ۳۳ روزه در لبنان و اسرائیل، جنگی تمام‌عیار بحساب می‌آید.

بر خلاف جنگهای طولانی قرنهای ۱۵، ۱۶، ۱۷ میلادی در اروپا برای روشن شدن نتیجه‌تخاصم، جنگ لبنان با همه کوتاهی‌های زمان‌درگیری، حامل پیامهای کامل جنگ و نتایج آنست.

این جنگ نامتقارن و فرجام و نتایج آن، بجز ویرانی‌ها و تلفات و خسارتهای ظاهری - مادی، بازتاب و اثرات و نتایج ژئواستراتژیک روشنی بجای گذاشته و مفاهیم نظامی و دکترین امنیتی اسرائیل را با سوالات و مشکلات جدی مواجه کرده است و در معادلات امنیتی منطقه‌ای، نوعی بازدارندگی و قابلیت ایستائی موثر در مقابل قدرت و توان نظامی برتر امریکا یا قدرتهای جهانی به نمایش گذاشته است.

۳- این جنگ همه‌جانبه که بوش، بلر و اولمرت و رسانه‌ها آنرا بر علیه حزب الله ترتیب داده بودند حزب الله و سیدحسن را به عنوان قدرت افسانه‌ای نشان داد.

۴- کنترل شدید بر روی رسانه‌های اسرائیلی برای اولین بار در تاریخ جنگهای اسرائیل علیه اعراب، به خاطر اهمیت موضوع و ترس از آشکار شدن شکست و فرار ارتش اسرائیل.

۵- کشتار قانای دوم وجدان جهانی را دوباره تکان داد که رسانه در آن نقش اساسی را ایفا کرد و دیگر نمونه‌ها در طول جنگ و بعد از آن.

تأثیر پیروزی حزب الله بر جهان اسلام

علی اصغر محمدی

کارشناس ارشد مسائل خاورمیانه

در گذر تاریخ، مسلمانان از هر طائفه و مذهب، علیرغم اختلافات خود در مجموع؛ حیات سیاسی مشترکی تجربه کرده اند. رفتار سیاسی جریانهای مختلف اسلامی دیگر مسلمانان را مستقیم و غیر مستقیم، همزمان و یا با تأخیر در نتیجه کار خود شریک ساخته است.

در دوره معاصر می توان انقلاب اسلامی ایران را سرآغاز تطور فزاینده در اندیشه سیاسی اسلام به شمار آورد که رفته رفته همه مسلمانان از هر طائفه و مشربی را به صحنه آورد.

از شیعیان که بگذریم دو جریان عمده سیاسی سنی در تاریخ معاصر حضوری پر رنگ داشته اند. یکی جریان سلفی و دیگری جریانی است که تحت نام اخوان المسلمین عمل می کند.

سلفی ها تحت تاثیر انقلاب اسلامی ایران و برای آنکه از قافله حضور

اینکه مقامات اسرائیلی اعتراف کنند نه ارتش صهیونیستی و نه همه ارتشهای بزرگ جهان قادر به شکست حزب الله نیستند، ناشی از ناتوانی و ناامیدی ابزاری نبوده و بلکه از ناکارآمدی اصول و پایه های اندیشه نظامی و دکترین امنیتی آنان در مقابل پدیده مقاومت و توانمندیهای نوین آن حکایت دارد.

لذا این جنگ تاریخی، آثار خود را در عرصه های مختلف، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، انسجام ملی و سیاسی و تمامی عرصه های نظامی اسرائیل برجای گذاشته و درمدت کوتاه پس از جنگ، خود را نشان داده است.

در این بحث تلاش می کنم نتایج ناشی از شکست رژیم صهیونیستی در جنگ ۳۳ روزه در مقابل حزب الله لبنان را در ابعاد گوناگون مورد توجه و چشم انداز برخی تحولات حساس در مولفه های فرهنگی و نظامی این شکست را مورد بررسی بیشتری قرار دهیم.

نیرومند در میان جوامع اسلامی عقب نیفتند، عمدتاً افغانستان را به پایگاه خود مبدل ساختند و پس از فروپاشی شوروی به حرکت ضد آمریکایی پیوستند. رفتار آنان به گونه ای است که دیگر مسلمانان را در نتیجه اقدامات نسنجیده شریک می کنند. اما جریان موفق تر جریان اخوان المسلمین است که گرچه در افغانستان فعالیت داشت اما فلسطین را به عنوان محور تطور در اندیشه سیاسی خود برگزید.

پیروزی حزب الله در شرایط کنونی یقیناً یک سرفصل بسیار مهم در فرایند تطور اندیشه سیاسی اسلامی و شکل دهی به رفتار سیاسی جریانهای مختلف اسلامی به شمار می آید.

تأثیر جنگ سی و سه روزه بر مسائل داخلی لبنان

دکتر محمدعلی مهتدی

استاد دانشگاه

پیروزی مقاومت اسلامی در برابر تهاجم گسترده اسرائیل به لبنان در وهله اول احساس وابستگی ملی و در نتیجه غرور ملی را در لبنان زنده کرد و مورد حمایت همه فرقه ها و جریانهای مختلف لبنان قرار گرفت و این امر در سطح مردمی کاملاً مشهود بود. همچنین این امر باعث پدید آمدن وحدت بی سابقه ای در جامعه تشیع لبنان بویژه بین حزب الله و جنبش امل شد. در مقابل مجموعه جریانهای مخالف مقاومت با هماهنگی با امریکا تحرک گسترده ای را در زمینه سیاسی به منظور محاصره حزب الله و وا داشتن آن به خلع سلاح آغاز کردند، در همین زمینه ارتباط این جریانها با تحولات منطقه ای و گروهبندی های سیاسی قابل بحث است.

برآیند این تحرکات بروز بحران سیاسی در لبنان است که در حال حاضر به نقطه اوج خود نزدیک می شود و وضعیت تهدید آمیزی در لبنان پدید آورده است.

